

УДК 378.016:811.111'342:373.3.011.3-051

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЗАСОБАМИ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ

Бескорса О.С.

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

У статті обґрунтовано необхідність формування професійно орієнтованої фонетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови в початковій школі з метою подальшого формування культури іншомовного спілкування молодших школярів. На основі аналізу науково-методичної літератури визначено зміст поняття професійно орієнтована фонетична компетентність майбутніх учителів англійської мови в початковій школі. Автором доведена необхідність застосування інноваційних педагогічних технологій на заняттях з методики навчання англійської мови та розглянуто особливості впровадження кейс-технологій. Окреслено низку методичних проблем формування фонетичної компетентності, вплив яких мінімізується шляхом застосування кейс-технологій у професійній підготовці майбутніх учителів. Розроблено модель організації занять з методики викладання англійської мови в початковій школі із застосуванням кейс-технологій.

Ключові слова: фонетична компетентність, методика навчання англійської мови, професійно орієнтована компетентність, практична фонетика, кейс-технологія, майбутні вчителі англійської мови в початковій школі.

Постановка проблеми. Розширення міжнародних зв'язків України з європейськими країнами зумовили гостроту соціального замовлення на оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування. Відображене в чинних програмах для загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл, воно потребує суттєвих змін у підходах до викладання іноземної мови, оновлення змісту й методів навчання. Головний акцент у навчанні іноземної мови перенесено на формування комунікативних умінь та навичок учнів, починаючи з першого року навчання в початковій школі. Особливого значення для здійснення виразного та ефективного іншомовного спілкування учнями початкової школи набуває рівень сформованості слуховимовних та ритміко-інтонаційних навичок. Тому, виникає необхідність у формуванні професійно орієнтованої фонетичної компетентності майбутніх учителів початкової школи, що сприятиме формуванню слуховимовних та ритміко-інтонаційних на-

вичок англійського мовлення учнів початкових класів як засобу вдосконалення культури іншомовного спілкування. Необхідність упровадження кейс-технологій в практику підготовки майбутніх учителів іноземної мови в початковій школі зумовлена загальною спрямованістю розвитку освіти, а також орієнтацією на формування іншомовної комунікативної компетентності студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування фонетичної компетентності студентів знайшла відображення в працях О. Старинець, О. Гусликий (підходи до формування в студентів іншомовної фонетичної компетентності), Н. Майер (формування професійно орієнтованої фонетичної компетентності майбутніх учителів французької мови), Н. Бориско (загальні характеристики іншомовної комунікативної компетентності), І. Харківців, Л. Петриця (огляд проблем формування фонетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови), А. Хомутова (визначення змісту та структури

фонетичної компетентності), О. Соловова (загальні питання формування фонетичної компетентності), та ін. Вивченню проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови присвячено дослідження О. Бігич, О. Діордіященко, К. Болдирева О. Кміть, С. Ніколаєва та ін. Значна увага приділяється впровадженню інноваційних технологій навчання іноземних мов у початковій школі (О. Коломінова, О. Лещинський, С. Роман) і вищих навчальних закладах (І. Башмакова, Л. Левицька, Л. Олійник, А. Нісімчук). Питання професійної підготовки майбутніх учителів із застосуванням кейс-технологій розглянуті в працях методистів С. Тітової та майбутніх учителів англійської мови в початковій школі (Л. Глушок, О. Троценко).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчаючи проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи, лінгводидакти (Л. Глушок, О. Комар, І. Пінчук) переважно надають перевагу таким інноваційним освітнім технологіям формування фахової компетентності майбутнього вчителя іноземної мови: інтерактивні та проектні методи, а також методи моделювання. Учені в своїх дослідженнях докладно зупиняються на особливостях застосування цих технологій із метою формування комунікативно-орієнтованої професійної компетентності. Маловивченими залишаються питання формування фонетичної професійно орієнтованої компетентності майбутніх учителів англійської мови в цілому та роль кейс-технології зокрема. Учені-методисти О. Коломінова і С. Роман наголошують на необхідності формування англомовної фонетичної компетентності учнів початкової школи. Вони зазначають, що на початковому етапі навчання іноземної мови засвоєння мовного явища (лексичних одиниць або граматичних структур) відбувається на рівні звукового коду, тому навчання правильної вимови є пріоритетним завданням на цьому етапі. Сформованість слухо-вимовних та ритміко-інтонаційних навичок учнів забезпечують результативність усної комунікації, адже вони сприяють розвитку мовленнєвого слуху, слухову увагу, слуховий контроль та закладають основи володіння видами мовленнєвої діяльності, зокрема говорінням, аудіюванням та читанням вголос [6, с. 92]. Тому особливу увагу слід приділити формування фонетичної професійно орієнтованої компетентності майбутніх учителів англійської мови в початковій школі під час їхньої професійної підготовки. Від рівня сформованості фонетичної компетентності (ФК) майбутніх учителів англійської мови в початковій школі буде залежати ефективність формування фонетичної компетентності молодших школярів.

Метою статті є вивчення особливостей застосування кейс-технологій в педагогічному процесі вищої школи для забезпечення формування фонетичної професійно орієнтованої компетентності майбутніх учителів англійської мови в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Специфіка фонетичної системи англійської мови полягає в тому, що вона інтегрується в усі види мовленнєвої діяльності – уміння й навички фонетичного оформлення усного мовлення, читання

і розуміння прочитаного або почутого на слух. Аналіз науково методичної літератури дозволяє проаналізувати зміст поняття фонетична компетентність та професійно орієнтована фонетична компетентність.

А. Долина, вивчаючи питання методики вдосконалення ФК майбутніх учителів англійської мови в самостійній роботі, визначає ФК як здатність студента розпізнавати на слух автентичне мовлення та коректно оформлювати власне висловлювання на основі фонетичних знань, навичок і фонетичної усвідомленості, враховуючи вимовну норму іноземної мови. Мовлення вчителя є зразком вимови окремих звуків та елементів інтонації, які учні початкових класів підсвідомо наслідують, тому їхня вимова цілком залежить від вимови вчителя.

У методичній літературі немає одностайної думки науковців щодо визначення поняття «професійно орієнтована фонетична компетентність». Однак, спільною рисою у визначенні змісту та структури цього поняття є те, що навчання іноземної мови відбувається під час спілкування, яке передбачає функціональне використання іноземної мови, а підготовка майбутніх учителів іноземної мови здійснюється в педагогічно значущих ситуаціях (В. Перлова). Л. Гайдукова визначає професійно орієнтовану компетентність як систему методичних знань, умінь і навичок, сформованих у процесі оволодіння майбутніми вчителями іноземної мови мовною та мовленнєвою компетентністю [3, с. 21]. На основі проаналізованих визначень під *професійно орієнтованою фонетичною компетентністю майбутнього вчителя англійської мови в початковій школі* розуміємо сукупність методичних знань, умінь та навичок, сформованих під час оволодіння уміннями розпізнавати на слух автентичне мовлення та коректно оформлювати власне висловлювання на основі теоретичних знань.

Практично спрямовані фонетичні дисципліни студенти педагогічних вищих навчальних закладів вивчають переважно на першому та другому курсі, а викладання методики навчання англійської мови в початковій школі починається з третього курсу. Тому методичні знання студенти отримують, наслідуючи дії викладача з метою перенесення їх у майбутню професійну діяльність. Це дозволяє майбутнім учителям англійської мови спостерігати за реальною професійною діяльністю фахівця з перших днів навчання у вищому навчальному закладі.

У цьому контексті ми дотримуємося думки, що, залучаючи студентів до різних видів діяльності, вони набувають не лише знань із фахових предметів, а й професійно орієнтованих знань та умінь, що забезпечують цілісність професійної підготовки майбутніх учителів. Згідно думки провідних методистів викладач має володіти вмінням застосувати ефективні методи і прийоми та інноваційні технології навчання в процесі викладання фонетики [8], ознайомлення з якими відбувається під час вивчення курсу методики навчання англійської мови в початковій школі.

Для досягнення високого рівня сформованості фонетичної професійно орієнтованої компетентності, викладачі застосовують інноваційні технології. Серед інноваційних технологій, яким нада-

ється перевага фонетистів і методистів, провідне місце посідають інтерактивні технології навчання.

Інтерактивність у навчанні передбачає постійну й активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу – викладач та студенти є його рівноправними учасниками. Інтерактивні технології навчання змінюють традиційні прийоми навчання, а саме ілюстрації, демонстрації, пояснення на діалогічні, що ґрунтуються на співпраці та взаєморозумінні. Сьогодні перед викладачами постає завдання не навчати іноземної мови, а організувати іншомовну мовленнєву діяльність студентів. Організація процесу іншомовної комунікації сприяє використанню інтерактивних методів навчання, спрямованих на розвиток творчих здібностей студентів, орієнтованих на діяльність. До таких методів належать: мозковий штурм, метод проектів, рольові та ділові ігри, драматизація та інсценування, дискусії, дебати, круглі столи, методи типу «мереживна пилка», «обери позицію», «зміни думку» тощо. Формуванню професійної компетентності, на думку вчених методистів (Л. Гусак, О. Кміт), сприяє впровадження кейс-технології як активного методу взаємодії студентів [4].

Кейс-технологія є однією з найефективніших технологій навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах. Кейс (від англ. case – випадок) – це штучно створена ситуація, яка містить приховане проблемне завдання, вирішення якого вимагає актуалізації теоретичних знань та практичних умінь, необхідних для здійснення творчої діяльності в професійній сфері.

Кейс-технологія, що впроваджується для формування професійно орієнтованої компетентності майбутніх учителів початкової школи, має відповідати таким вимогам:

- наявність чітко визначеної мети та відповідного рівня складності;
- описувати актуальні методичні проблеми;
- сприяти розвитку логічних операцій мислення студентів (синтезу, аналізу, порівняння, конкретизації);
- залучати студентів до постійної мовленнєвої взаємодії, проте, зберігаючи мінімальну залежність студентів один від одного;
- поєднання професійної діяльності з ігровою [4].

Специфіка застосування кейс-технології на заняттях із методики навчання англійської мови полягає в тому, що студенти отримують завдання, виконуючи які вони ознайомлюються з новими теоретичним матеріалом, виконують практичні завдання щодо удосконалення власної фонетичної компетентності, а також їм пропонуються завдання для вирішення методичних проблем.

Методичні проблеми навчання молодших школярів фонетики іноземної мови можуть бути об'єктивними та суб'єктивними. Суб'єктивні труднощі обумовлені віковими та індивідуально-психологічними особливостями учнів початкової школи. Так, діти молодшого шкільного віку засвоюють знання не шляхом логічних міркувань, а механічного запам'ятовування, імітації. Таким чином, вчитель має поступово формувати логічне, абстрактне мислення, дедалі збільшуючи кількість проблемних вправ, логічних завдань [2].

Психологи зазначають, що дитяче мислення має егоцентричний характер. У вирішенні про-

блемних питань молодші школярі йдуть «від себе», пояснюють явища згідно свого ставлення до проблеми. Цю особливість дитячого мислення покладено в основу принципу особистісно-орієнтованих завдань. Діти з задоволенням розповідають про свою сім'ю, іграшки, подарунки. Вони швидше запам'ятовують віршики, прислів'я, описи, навіть слова, які їх безпосередньо оточують. Отже, учитель має добирати навчальний матеріал, за допомогою якого формується фонетична компетентність молодших школярів, керуючись принципом особистісно-орієнтованих завдань [5, с. 154].

Об'єктивні труднощі здебільшого викликані особливостями іноземної мови, а саме наявністю звуків, які не є характерними для рідної мови і вимагають формування нової артикуляційної бази, і зумовлюють відповідну методику навчання: способи ознайомлення учнів зі звуком, види і кількість вправ, що потрібні для оволодіння певним звуком у рецепції та (ре)продукції. Контрастивний аналіз ритміко-інтонаційної структури української та англійської мов доводить, що навчання вимови є складним процесом, який вимагає не тільки врахування особливості рідної мови, а й залучення технологій навчання, що передбачають свідоме виконання учнями аналітичних і синтетичних мисленнєвих дій з мовним матеріалом, спрямованих на подолання інтерференційного впливу рідної мови [5, с. 100].

Вплив усіх зазначених методичних труднощів можна мінімізувати за допомогою упровадження кейс-технології під час формування фонетичної професійно орієнтованої компетентності майбутніх учителів у ВНЗ. У контексті застосування кейс-технологій у методичній літературі обговорюються такі проблеми:

- 1) формування графемно-фонемних та фонемно-графемних зв'язків під час вивчення англійської мови.
- 2) забезпечення цілісного підходу до подолання інтерференційного впливу української мови на процес вивчення англійської.
- 3) відсутність чіткого визначення фонетичної помилки і гіпертрофоване розуміння вчителем принципу апроксимації, що призводить до вироблення стійкого акценту.

З метою підготовки до обговорення цього питання студенти вивчають навчально-методичні літературні джерела, зокрема:

- 1) Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник. – Київ: Ленвіт, 2006. – С. 200.
- 2) Валігура О. Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 288 с.
- 3) Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / Колектив авторів під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої. – Київ: Ленвіт, 2002. – 327 с.
- 4) Навчальні матеріали з практичної фонетики англійської мови для студентів 1 курсу / Укладачі: В. Ю. Паращук, М. П. Дворжецька. – Київ, 2003. – С. 25.
- 5) Паршикова О. О. Комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови учнів початкової

загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект). – Донецьк: Видавництво «Вебер», 2009. – 296 с.

6) Роман С. Методика навчання англійської мови у початковій школі. – Київ: Ленвіт, 2005. – 207 с.

Враховуючи методичні труднощі формування фонетичної компетентності та особливості застосування кейс-технологій, нами була розроблена модель організації занять з методики викладання англійської мови в початковій школі, яка складалася з трьох етапів. Перший етап – *організаційно-мотиваційний* – ознайомлення студентів із матеріалами кейсу та пояснення викладачем принципу роботи з методичним матеріалом. На другому етапі – *змістовно-методичному* – детальне вивчення матеріалів кейсу за певною методичною темою, а також вироблення власної позиції та характеру методичної діяльності із запропонованої теми. Наприклад, проблемним завданням може бути проаналізувати навчальні програми з іноземних мов і вибрати ритміко-інтонаційні структури, які мають бути засвоєні молодшими школярами, розробити методику формування ритміко-інтонаційних навичок учнів початкових класів, застосовуючи не лише вправи на імітацію, а й стратегії, що передбачають свідоме навчання. На другому етапі студенти також мають розробити план презентації власних результатів. Третій етап – *рефлексивний* – включає виступи студентів, обговорення проблеми, коментарі викладача щодо оцінки роботи студентів.

сивний – включає виступи студентів, обговорення проблеми, коментарі викладача щодо оцінки роботи студентів.

Висновки і пропозиції. Отже, до переваг застосування кейс-технологій під час формування фонетичної професійно орієнтованої компетентності можна віднести:

- розвиток професійно педагогічної спрямованості майбутнього вчителя англійської мови в початковій школі, формування високого рівня англійської комунікативної компетентності і методичної компетентності, а також професійно значущих особистісних якостей;

- вміння студентів вирішувати проблемні методичні питання на основі вивчених теоретичних положень;

- активізація освітнього процесу та забезпечення реалізації інтелектуальних, пізнавальних можливостей студентів;

- використання принципів інтерактивного навчання, за умови активної участі студентів;

- забезпечення різноманітності форм взаємодії міжособистісного та професійного спілкування;

- формування навичок роботи у команді, навичок презентування результатів власної роботи;
- стимулювання інтересу до навчання.

Перспектива подальших розвідок щодо означеної проблеми полягає у вивченні можливостей інтеграції методичних кейсів до дистанційних курсів.

Список літератури:

1. Бігич О. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: навчальний посібник // О. Бігич. – Київ: Ленвіт, 2006. – 200 с.
2. Бориско Н. Методика формування іншомовної фонетичної компетенції / Н. Бориско // Іноземні мови, 2011. – № 3. – С. 3-14.
3. Гайдукова Л. В. Формування професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні у майбутніх учителів англійської мови: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / Лілія Василівна Гайдукова. – Київ, 2008. – 342 с.
4. Гусак Л. Технології формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах асоціативного навчання іноземних мов учнів початкової школи / Л. Гусак // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. – 2014. – № 8. – С. 102-107.
5. Пономарьова В. Формування ритміко-інтонаційної складової англійського мовлення учнів початкових класів: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / Віра Анатоліївна Пономарьова. – Київ, 2010. – 300 с.
6. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі / С. В. Роман. – Київ: Ленвіт, 2005. – 207 с.
7. Старинець О. Формування навичок вимови на початковому етапі навчання другої іноземної мови у студентів напряму підготовки «Туризм» / О. Старинець, О. Гуслистий // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах, 2013. – № 8. – С. 346-355.
8. Харкавців І. Проблемні аспекти формування фонетичної компетенції майбутніх учителів англійської мови / І. Харкавців, І. Петриця // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія: «Філологічна». – 2013. – Вип. 37. – С. 310-312.

Бескорса Е.С.

ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ФОНЕТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ СРЕДСТВАМИ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИИ

Аннотация

В статье обоснована необходимость формирования профессионально-ориентированной фонетической компетентности будущих учителей английского языка в начальной школе с целью дальнейшего совершенствования культуры иноязычного общения младших школьников. На основе анализа научно-методической литературы определено содержание понятия профессионально-ориентированная фонетическая компетентность будущих учителей английского языка в начальной школе. Автором доказана необходимость использования инновационных педагогических технологий на занятиях методики обучения английскому языку и рассмотрены особенности внедрения кейс-технологий. Определен ряд методических проблем формирования фонетической компетентности, влияние которых минимизируется благодаря использованию кейс-технологий в профессиональной подготовке будущих учителей. Разработана модель организации занятий по методике обучения английского языка в начальной школе с использованием кейс-технологий.

Ключевые слова: фонетическая компетентность, методика обучения английскому языку, профессионально-ориентированная компетентность, практическая фонетика, кейс-технология, будущие учителя английского языка в начальной школе.

Beskorsa O.S.

SHEE «Donbass State Pedagogical University»

FORMING FUTURE PRIMARY SCHOOL ENGLISH TEACHERS' PROFESSIONALLY ORIENTED PHONETIC COMPETENCE BY MEANS OF CASE STUDY

Summary

In the article the necessity to form future primary school teachers' professionally oriented phonetic competence is proved, aimed at further improvement of primary schoolchildren's culture of foreign language communication. Based on analysis of methodological and scientific literature the content of the notion «future primary school teachers' professionally oriented phonetic competence» is determined. The author proves the necessity of using innovative technologies in the classes of methodology of teaching English and peculiarities of implementing case study into the educational process are revealed. A number of methodological problems of forming the phonetic competence is determined, the influence of which is minimized due to the use of case study in future teachers' professional training. A model of organizing classes in the methodology of teaching English in primary school by means of case studies has been designed.

Keywords: phonetic competence, methodology of teaching English, professionally oriented phonetic competence, practical phonetics, case study, future English teachers in primary school.